

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЮДЖЕТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВАNATURE AND SIGNIFICANCE OF PROVIDING INFORMATION
BUDGETING IN THE ENTERPRISE

УДК 65.012.45(045)

Овсюк Н.В.

к.пед.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Охрименко Ю.Б.

студентка
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Досліджено основні напрями та запропоновано процедури впровадження системи бюджетування в умовах комп'ютеризації інформаційного забезпечення управління підприємством. Охарактеризовано та систематизовано сучасні етапи комп'ютеризації процесу бюджетування на підприємстві.

Ключові слова: прогнозування, бюджетування, механізм управління бюджетуванням, інформація, інформаційне забезпечення.

Исследованы основные направления и предложены процедуры внедрения системы бюджетирования в условиях компьютеризации информационного обеспечения управления предприятием. Охарактеризованы и систематизированы современные этапы компью-

теризации процесса бюджетирования на предприятии.

Ключевые слова: прогнозирование, бюджетирование, механизм управления бюджетированием, информация, информационное обеспечение.

The basic directions and proposed procedures for the introduction of computerization of budgeting in terms of information provision management. Characterized and systematized the present stage of the computerization process of budgeting in the company.

Key words: forecasting, budgeting, budgeting management mechanism, information, information.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні перетворення та прискорення темпів їх зростання значною мірою залежать від досконалості системи управління фінансовими ресурсами на мікроекономічному рівні. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання за ринкових умов передбачає перш за все наявність досконалої інформаційної бази, як основи прийняття управлінських рішень. За сучасних умов інформаційна база фінансового менеджменту на вітчизняних підприємствах не є досконалою саме внаслідок того, що: по-перше, в основі інформаційного забезпечення покладено дані бухгалтерського обліку з орієнтацією переважно на користувачів інформації, які не впливають на управлінські рішення; по-друге, переважно при представленні поточної та оперативної інформації управлінському персоналу відсутня її формалізація й систематизація; по-третє, невикористання планування, зокрема фінансового, є значною перешкодою щодо побудови ефективної діяльності підприємства на перспективу.

За умов ринкової економіки, якій притаманні самостійність суб'єктів господарювання, власна відповідальність за результати фінансово-господарської діяльності, виникає об'єктивна потреба постійного контролю, аналізу, коригування й прогнозування змін фінансового стану та оцінки фінансових можливостей підприємства на майбутнє, що реалізується за допомогою інструментів фінансового менеджменту й, зокрема, бюджетування. Система управління підприємством повинна вдосконалюватись з врахуванням накопиченого світового досвіду, новітніх теоретичних й практичних досягнень у сфері менеджменту. В якості одного з ефективних напрямків удосконалення системи управління на мікрорівні для вітчизняних підприємств пропонується використання бюджетування,

яке позитивно зарекомендувало себе в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні проблем теорії і практики, організації та впровадження бюджетування належить зарубіжним вченим: Джай К. Шиму та Джойлу Г. Сігелу, К. Друрі, Е. Майерсу та іншим, що зумовлено широким використанням бюджетування у практиці управління західних фірм. У науковій російській літературі роль, принципи та практичні аспекти бюджетування відображені в працях таких відомих вчених, як І.А. Бланк, А.Д. Шеремет, В.Є. Хруцький, Т.В. Сизова, В.В. Гамаюнов, К.В. Щиборц. Серед українських провідних фахівців питанням організації та функціонування бюджетування присвячені дослідження таких науковців, як: С.В. Білобловський, Т.Г. Бень, С.Ф. Голов, О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, С.В. Онищенко, В.П. Савчук, О.О. Терещенко.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є визначення сутності та значення інформаційного забезпечення бюджетування в діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація, динамізм, ризикованість, активізація міжнародних економічних відносин, лібералізація зовнішньої торгівлі – це умови, в яких здійснюються функціонування та розвиток сучасних суб'єктів господарської діяльності. Саме це зумовлює загострення конкурентної боротьби, пошук нових джерел фінансування підприємницьких проектів, необхідність підвищення кваліфікації управлінських кадрів, пошуку дієвих механізмів формування та використання організаційних ресурсів. Тому бюджетування є робочим інструментом, що містить всі аспекти діяльності підприємства: його виробничі, техніко-технологічні, маркетингові,

фінансові, інноваційні, інвестиційні тощо аспекти. Розробка бюджетів на підприємстві характеризується терміном «бюджетування» і спрямована на виконання двох основних завдань:

1) визначення обсягу і видатків, що пов'язані з діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів підприємства;

2) забезпечення покриття цих видатків фінансовими ресурсами з різних джерел [2, с. 12].

Бюджетування – це стандартизований процес, відповідно до самостійно розроблених підприємством та загальноновизнаних вимог і процедур, до яких належать:

– розроблення бюджетів за всіма підрозділами, що сприяє поліпшенню координації дій у середині підприємства;

– забезпечення єдиного процесу щодо підготовки, аналізу і затвердження бюджетів;

– дотримання скоординованої діяльності між підрозділами підприємства під час розроблення бюджетів;

– структурованість бюджетів;

– обґрунтованість показників бюджетів на основі досягнутих результатів, тенденцій, економічних чинників та заданих темпів розвитку підприємства;

– відкритість бюджетів до змін (надання менеджерам прав коригування показників бюджету, виявлення та вирішення потенційних проблем з метою постійного відслідковування змін в обсягах виробництва і продажу);

– участь у бюджетуванні менеджерів підрозділів, що відповідають за виконання бюджету [6, с. 446].

Бюджетування на підприємстві передбачає складання оперативного, фінансового і зведеного (консолідованого) бюджетів, управління і контроль за виконанням бюджетних показників. Ці бюджети застосовуються в системі оперативного фінансового планування. Під час бюджетування враховуються такі чинники, як стадії життєвого циклу продукту, постійні і змінні потреби покупців, рівень конкуренції; трудові ресурси, тенденції у розвитку технології, рівень підприємницького і фінансового ризику, потреби й ресурси виробництва, запаси на складі, вартість сировини; маркетингові та рекламні умови, ціноутворення на товари (послуги), моральне старіння товарів і послуг.

Механізм управління бюджетуванням передбачає такі елементи, як суб'єкти та об'єкти управління бюджетуванням; послідовність етапів впровадження та використання системи бюджетування; функції управління бюджетуванням; сукупність принципів та методів, що забезпечують ефективне управління системою бюджетування. Під час реалізації бюджетування існує доволі велике різноманіття об'єктів бюджетування, оскільки форми, види, структуру та склад бюджетів кожна організація обирає самостійно залежно від специфіки

її діяльності, рівня диверсифікації, особливостей організаційної структури управління, установлених цілей у сфері управління. Тому доцільно виділяти такі об'єкти управління під час бюджетування:

1) бізнес-процеси (на підприємстві виділяються основні бізнес-процеси, що формують додану вартість: реалізація, виробництво, закупка, транспортування);

2) проекти (поточні, в результаті яких підприємство отримує поточний фінансовий результат, та проекти розвитку, в результаті яких якісно змінюється виробничий, комерційний, управлінський тощо потенціал підприємства);

3) центри фінансової відповідальності (підрозділи або групи підрозділів, яким наданий такий статус) [4, с. 85].

Інформаційне забезпечення – це процес задоволення потреб користувачів у інформації, необхідній для прийняття рішення. Для здійснення процесу інформаційного забезпечення необхідна наявність інформаційної системи. На структурному рівні вона є сукупністю елементів технічної, управлінської підтримки і системи інформації. Система інформації складається з інформаційних джерел (зовнішніх і внутрішніх), банків і баз даних, моделей і методів прийняття рішення.

Інформація – це знання з орієнтацією на мету. Саме мета визначає значення інформації. Це означає, що вся бюджетна інформація, яка надходить у відповідні підрозділи необхідно фільтрувати і стискати відповідно до потреб одержувача. При стисненні інформації виникає ієрархія бюджетів, яка відображає і враховує коло завдань відповідного адресата.

Інформаційне забезпечення бюджетування передбачає своєчасне отримання структурними підрозділами підприємства показників, необхідних для здійснення всіх його етапів протягом бюджетного періоду.

Всю інформацію, яка подається на вхід в систему, можна розділити на кілька блоків:

– обмежуючі фактори;

– гіпотези і припущення;

– система обмежень (лімітів);

– система нормативів [1, с. 28].

Розрахунок бюджету підприємства повинен починатися саме з обліку обмежуючих факторів. Якщо, в першу чергу, розвиток бізнесу підприємства обмежується ємністю ринку, то розрахунок бюджетів повинен починатися з бюджету продажів. Якщо обмежуючим фактором є виробничі потужності, тобто склалася ситуація, при якій все, що виробляє підприємство, воно реалізує, і потужності завантажені на 100%, то розрахунок бюджетів слід починати з бюджету виробництва. Якщо розвиток бізнесу, в першу чергу, обмежується недовіком сировини і матеріалів, тобто склалася ситуація, коли все, що виробляє підпри-

емство, воно реалізує, але потужності недовантажені через брак сировини, то розрахунок бюджетів потрібно починати з бюджету постачання.

Гіпотези і припущення є найбільш мінливою частиною інформаційного поля системи бюджетування. Це пов'язано з тим, що самі фактори, що враховуються при складанні бюджетів, можуть змінюватися, а також у наступні періоди можуть будуватися інші гіпотези про те, як той чи інший фактор впливає на бюджетні показники компанії.

По суті, гіпотези визначають, яким чином в бюджетах буде враховуватися вплив обмежуючих факторів на показники компанії.

Наявність формалізованого переліку гіпотез і припущень полегшить компанії проведення план-фактного аналізу і дозволить підвищити якість планування на наступні планові періоди.

Система нормативів фіксує точні значення параметрів, що підставляються у формули розрахунку відповідних показників бюджету. Наприклад, виробничі нормативи використовуються для розрахунку виробничих витрат, логістичні нормативи – для розрахунку залишків готової продукції або сировини і матеріалів тощо.

Нормативи можуть бути абсолютними, наприклад норматив офісних витрат на період або бюджет реклами, і відносними, в розрахунку на одиницю продукції, наприклад витрати на доставку партії товару. Вони можуть бути натуральними (завантаження обладнання), вартісними та ін. Оптимальним варіантом вибору об'єкта нормування (зазвичай, це стаття витрат в тому чи іншому вираженні) і встановлення нормативу є наявність функціонального зв'язку між ними, який дозволить проводити факторний аналіз відхилень фактичного бюджету від планового і виявляти причини зміни нормативів, а також приймати рішення про їх зміну та коригування бюджетів [5, с. 2].

Система обмежень (лімітів) задає граничні значення нормативів (верхні або нижні). Чим більше обмежень введено в компанії, тим вища якість системи бюджетування.

Важливою складовою інформаційного забезпечення бюджетування на підприємстві є прогноз розвитку. Основні процедури прогнозування розвитку об'єкта управління можна узагальнити у вигляді наступної послідовності етапів.

Перший етап прогнозування розвитку передбачає передпрогнозу орієнтацію – уточнюють завдання прогнозу відповідно до місії, цілей та стратегії; формують робочі гіпотези, періоди, визначають засоби і, таким чином, структурують процес організації прогнозування. Головним є аналіз об'єкта прогнозування (перелік підприємств, бізнес-процеси, проекти), опис якого починається при формуванні завдання на прогноз. Опис містить відомості про найзагальніші показники об'єкта. На цьому етапі

визначальним є досвід фахівців у конкретизації стратегічних цілей для тактичного періоду.

Другим етапом є побудова вхідної базової моделі прогнозованого об'єкта засобами системного аналізу. Для розкриття суті даного етапу скористаємось моделлю системи фінансового прогнозування. Запропонована система та її функціональні підсистеми базуються на комплексах інформаційного, технічного, програмного забезпечення, що в сукупності становлять ресурсний потенціал системи.

Структура системи фінансового прогнозування є результатом розподілу відповідних ресурсів між функціональними підсистемами другого й третього ієрархічних рівнів. Цілі третього порядку зумовлені пошуком пріоритетів системи фінансового прогнозування або варіантами реалізації потенціалу: дослідження когерентності впливу екзогенних та ендогенних факторів ризику й невизначеності, дослідження фінансових можливостей реалізації цілей підприємства та сценарне проектування фінансових рішень [5, с. 4].

Третій етап передбачає збір даних прогнозного тла та перевірку їх достовірності. Прогнозне тло – це сукупність зовнішніх щодо об'єкта прогнозування умов, істотних для прогнозування. Наприклад, прогнозування обсягів реалізації базуються на даних стосовно ринку: конкурентів, постачальників, споживачів, інфраструктуру ділових відносин підприємства тощо.

Четвертий етап передбачає підбір методів прогнозування та побудову на їх основі серії гіпотетичних пошукових моделей. Змістом пошукового прогнозу є визначення можливих станів об'єкта прогнозування в майбутньому.

Наступний етап прогнозування розвитку об'єкта управління полягає в оцінці вірогідності, точності, обґрунтованості (верифікації) прогнозу. Вірогідність прогнозу перевіряють експертним методом. Далі керівництво аналізує вироблені прогнози і рекомендації та затверджує кінцеві прогнозні документи, що є інформаційною основою для формування системи бюджетів підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що якість бюджетного управління підприємств значною мірою залежить від інформаційного забезпечення. Система інформації повинна бути зрозумілою, доцільною, надійною, порівняною, своєчасною тощо. Співвідношення між різними якісними характеристиками повинне відповідати загальній меті – задоволенню інформаційних потреб всіх учасників інтеграційного об'єднання. З метою підвищення ефективності інформаційного забезпечення доцільно використовувати детально розроблені прогнози розвитку підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безбородова Т.В. Структурно-морфологічна модель системи інформаційного забезпечення процесу управління / Т.В. Безбородова // Економіка та держава. – 2015. – № 4. – С. 27-29.
2. Бугай В.З. Аспекти бюджетування в управлінні господарською діяльністю на підприємстві / В.З. Бугай, А.В. Бугай, Ю.Ю. Ренгевич // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 4 (8). – С. 10-16.
3. Каришин Н. Бюджетування в системі бухгалтерського обліку / Н. Каришин // Галицький економічний вісник. – 2015. – № 1 (26). – С. 164-169.
4. Онищенко С.В. Фінансове планування та бюджетування в контексті трансформації фінансового управління підприємством / С.В. Онищенко // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 176. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2013. – С. 82-92.
5. Осовська Г.В. Інформаційне забезпечення бюджетування інтеграційних об'єднань в АПК / Г. В. Осовська // Агросвіт. – 2013. – № 5. – С. 2-5.
6. Череп О.Г. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством / О.Г. Череп, О.Ю. Стремидло // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2014. – № 1 (4). – С. 445-451.

REFERENCES:

1. Bezborodova T.V. Strukturno-morfologichna model systemy informatsiinoho zabezpechennia protsesu upravlinnia / T.V. Bezborodova // Ekonomika ta derzhava. – 2015. – #4. – S. 27-29.
2. Buhai V.Z. Aspekty biudzhetuвання v upravlinni hospodarskoiu diialnistiu na pidpriemstvi / V.Z. Buhai, A.V. Buhai, Yu.Yu. Renhevykh // Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. – 2012. – # 4 (8). – S. 10-16.
3. Karyshyn N. Biudzhetuвання v systemi bukhhalterskoho obliku / N. Karyshyn // Halytskyi ekonomichnyi visnyk. – 2015. – # 1 (26). – S. 164-169.
4. Onyshchenko S.V. Finansove planuvannia ta biudzhetuвання v konteksti transformatsii finansovoho upravlinnia pidpriemstvom / S.V. Onyshchenko // Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 176. – Dnipropetrovsk: DNU, 2013. – S. 82-92.
5. Osovska H.V. Informatsiine zabezpechennia biudzhetuвання intehratsiinykh obiednan v APK / H. V. Osovska // Ahrosvit. – 2013. – # 5. – S. 2-5.
6. Cherep O.H. Rol biudzhetu ta protsesu biudzhetuвання v upravlinni pidpriemstvom / O.H. Cherep, O.Yu. Stremydlo // Biuletyn Mizhnarodnoho Nobelivskoho ekonomichnoho forumu. – 2014. – # 1 (4). – S. 445-451.